

Konstitutionsutskottets betänkande

1979/80:7

med anledning av propositionen 1979/80:20 med förslag till lag om tystnadsplikt för präst inom svenska kyrkan, m. m., jämte följdmotion

Propositionen

I propositionen 1979/80:20 föreslås en särskild lag om tystnadsplikt för präst inom svenska kyrkan. Lagen ersätter den ålderdomliga bestämmelsen i kyrkolagen om prästs tystnadsplikt vid bikt (enskilt skriftermål). Tystnadsplikten enligt den nya lagen föreslås omfatta också vad som präst har erfårit under själavårdande samtal. 1979 års allmänna kyrkomöte har för sin del godkänt lagförslaget.

Som en följd av den nya lagen föreslås en ändring i rättegångsbalkens regler om förbud i vissa fall mot vittnesförhör med präst inom annat trossamfund än svenska kyrkan.

De nya reglerna avses träda i kraft den 1 januari 1980.

Beträffande lagförslagen och den närmare motiveringen för dessa hänvisas till propositionen.

Motionen

I motionen 1979/80:17 av Karin Ahrlund (fp) och Bonnie Bernström (fp) anförs följande:

Enligt nutida praxis i fråga om lagtext bör all lagtext så långt som möjligt vara könsneutral. I propositionens förslag till lagtext står emellertid att den som är prästvigd har tystnadsplikt i fråga om det som "*han*" har erfårit under enskilt skriftermål etc. Enligt vår uppfattning är det just i fråga om lagstiftning angående präster synnerligen olämpligt att använda ett icke könsneutralt pronomen. Lagtexten bör därför ändras av riksdagen.

Enligt gängse regler borde texten lyda "i fråga om det som *prästen* har erfårit". Vi anser emellertid att det av rent pedagogiska skäl är nödvändigt att riksdagen i all lagstiftning om präster uttryckligen tar hänsyn till att vi sedan 1958 har både kvinnliga och manliga präster i svenska kyrkan. Med hänsyn härtill bör lagtexten utformas så att den lyder: "Den som är prästvigd — — det som han *eller hon* har erfårit — —." Samma ändringar bör självklart göras i förslaget till ändring av 36:e kap. 5 § rättegångsbalken.

Motionärerna hemställer att riksdagen i sak bifaller propositionen men ändrar lagtexterna så att ordet "*han*" ersätts med orden "*han eller hon*".

Statsrådsberedningens riktlinjer för författningsspråket

I statsrådsberedningens PM 1979:2, dagtecknad 1979-03-01 och rubricerad "Några riktlinjer för författningsspråket", tas bl. a. upp frågan om användningen av "han och/eller hon". I denna del anförs i promemorian följande:

Sedan gammalt används i författningarna orden *han* (*honom*, *hans*) som ersättningsord för substantiv som betecknar både män och kvinnor. Endast om substantivet betecknar enbart kvinnor har *hon* (*henne*, *hennes*) använts.

På senare tid har detta bruk kritiserats; man har ansett att det är oförenligt med strävandena efter jämställdhet mellan könen. Det är givet att man så långt som möjligt bör gå kritiken till mötes. I vissa fall kan bruket av *han* bli mycket stötande, t. ex. när det gäller en bidragsskyldig förälder oavsett kön.

Ett sätt att lösa problemet är att helt undvika personliga pronomen i texten. Detta medför dock en risk för att texten belastas med passivformer, upprepningar av substantiv, abstrakta och opersonliga vändningar.

Ett annat sätt är att skriva *han eller hon*. Denna lösning kan rekommenderas bara i enstaka fall. Om texten däremot kräver ett ymnigt bruk av pronomen blir kombinationen lätt störande, särskilt vid böjning (*honom eller henne*, *hans eller hennes*).

Sammanfattningsvis: Man bör i första hand så långt som möjligt undvika personliga pronomen. I andra hand bör man använda *han eller hon*. Om dessa alternativ leder till dåliga formuleringar eller störande upprepningar bör *han* även i fortsättningen användas.

Utskottet

I propositionen föreslås en utvidgning av den tystnadsplikt som enligt kyrkolagen åvilar präst inom svenska kyrkan vid bikt. Tystnadsplikten skall enligt förslaget omfatta också vad präst har erfarit under själavårdande samtal i övrigt. Präst inom svenska kyrkan får inte höras som vittne om det varom prästen har tystnadsplikt. Präst inom annat trossamfund än svenska kyrkan eller den som i sådant samfund intar motsvarande ställning skall enligt propositionens förslag inte heller få höras som vittne om vad vederbörande erfarit vid enskilt skriftermål eller vid själavårdande samtal i övrigt. Detta innebär en utvidgning av nu stadgat förbud mot vittnesförhör som motsvarar den föreslagna utvidgningen av tystnadsplikten för präst inom svenska kyrkan.

I propositionen har intagits regeringens skrivelse till kyrkomötet med förslag till lag om tystnadsplikt för präst inom svenska kyrkan. I skrivelsen uttalas att den föreslagna utvidgade tystnadsplikten för präst inom svenska kyrkan liksom den nu i kyrkolagen stadgade tystnadsplikten bör ha företräde framför meddelarfriheten enligt tryckfrihetsförordningen (TF).

1979 års kyrkomöte har för sin del godkänt den i propositionen föreslagna lagen om prästs tystnadsplikt och därvid särskilt noterat att den utvidgade

tystnadsplikten skall ha företräde framför meddelarfriheten enligt TF.

Utskottet tillstyrker den i propositionen föreslagna utvidgningen av tystnadsplikten för präst inom svenska kyrkan. Som uttalats i regeringens skrivelse till kyrkomötet bör tystnadsplikten ha företräde framför meddelarfriheten enligt TF. Utskottet anser det lämpligt att den ändring i lagen (1977:1035) om ansvar på tryckfrihetsförordningens område för brott mot tystnadsplikt som behövs för att tillgodose det angivna syftet beslutas redan i detta ärende. Utskottet framlägger i *bilaga* förslag i denna del.

Utskottet tillstyrker även propositionens förslag att präst inom annat trossamfund än svenska kyrkan eller den som i sådant samfund intar motsvarande ställning också i fortsättningen skall likställas med präst inom svenska kyrkan i fråga om förbud mot vittnesförhör.

Som framgår av det anförda tillstyrker utskottet sålunda propositionen i sak.

När det gäller den i motionen 1979/80:17 aktualiserade frågan om viss ändring av lagtexternas språkliga utformning vill utskottet anföra följande.

Utskottet hyser förståelse för de av motionärerna framlagda synpunkterna. Med hänsyn till att förslaget till lag om tystnadsplikt för präst inom svenska kyrkan har kyrkolags karaktär gäller för lagens stiftande de särskilda regler som anges i punkten 9 i övergångsbestämmelserna till regeringsformen. Medan all annan lag stiftas av riksdagen ensam stiftas kyrkolag av regeringen gemensamt med riksdagen, varjämte det krävs samtycke av allmänt kyrkomöte. De tre organen har därvid att fatta ett till alla delar överensstämmande beslut om lagens utformning. Har ett av riksdagen antaget förslag angående kyrkolag inte utfärdats som lag före närmast följande lagtima riksmötes början, är förslaget förfallet. Reglerna om kyrkolagstiftning innebär att motionärernas önskemål om ändrad lydelse av den föreslagna tystnadspliktslagen inte kan tillgodoses utan att frågan på nytt underställs allmänt kyrkomöte. Detta skulle sannolikt innebära att lagstiftningsfrågans lösning måste uppskjutas åtminstone till hösten 1981.

Det i de föreslagna lagtexterna begagnade ordet "han" avser självfallet inte att beteckna enbart män. Ordet är i stället uppenbarligen begagnat som ersättningsord för substantiv som betecknar både män och kvinnor, nämligen "prästen" resp. "prästen eller den som intar motsvarande ställning". Som framgår av det ovan återgivna avsnittet ur statsrådsberedningens promemoria med några riktlinjer för författningsspråket är denna s. a. s. könsneutrala användning av ordet "han" hävdvunnen i svenskt lagspråk. Anvisningarna innebär att ordet "han" även fortsättningsvis skall användas på detta sätt i flertalet fall.

I förevarande fall hade det enligt utskottets mening likväl varit lämpligare om annat uttryck än "han" begagnats i lagtexten.

Vid frågans övervägande har utskottet emellertid funnit att angelägenheten av att ny lagstiftning kommer till stånd på området är så stor att den tar

över den olägenhet som ligger i att lagtexterna inte fått en helt tillfredsställande språklig utformning.

Av anförda skäl tillstyrker utskottet propositionens förslag och avstyrker motionen 1979/80:17.

Utskottet hemställer

att riksdagen

1. med avslag på motionen 1979/80:17 bifaller propositionen 1979/80:20,
2. antar det i bilaga framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1979:754) om ändring i lagen (1977:1035) om ansvar på tryckfrihetsförordningens område för brott mot tystnadsplikt.

Stockholm den 25 oktober 1979

På konstitutionsutskottets vägnar

BERTIL FISKESJÖ

Närvarande: Bertil Fiskesjö (c), Hilding Johansson (s), Olle Svensson (s), Per Unckel (m), Yngve Nyquist (s), Sven-Erik Nordin (c), Wivi-Anne Cederqvist (s)*, Gunnar Biörck i Värmdö (m), Kurt Ove Johansson (s), Bengt Kindbom (c), Kerstin Nilsson (s), Sture Thun (s), Jan Prytz (m), Esse Petersson (fp) och Bertil Hansson (fp).

* Ej närvarande vid justeringen.

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1979:754) om ändring i lagen (1977:1035) om ansvar på tryckfrihetsförordningens område för brott mot tystnadsplikt**

Härigenom föreskrives att 1 § lagen (1977:1035) om ansvar på tryckfrihetsförordningens område för brott mot tystnadsplikt i den lydelse paragrafen erhållit genom lagen (1979:754) om ändring i förstnämnda lag skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*1 §¹

Den som på sätt som avses i 7 kap. 3 § första stycket 3 tryckfrihetsförordningen uppsåtligt åsidosätter tystnadsplikt får fällas till ansvar därför endast om fråga är om tystnadsplikt som

1. föreskrives i 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen, 9 § radioansvarighetslagen (1966:756) eller 1 § lagen (1978:480) om ansvarighet i försöksverksamhet med närradio,

2. avser sådant som någon har erfarit i allmän tjänst eller under utövande av tjänsteplikt samt följer av författning som har tillkommit genom samfällt beslut av Konungen och riksdagen eller av lag som har beslutats efter den 31 december 1974 men före den 1 januari 1978,

3. följer av förordnande av domstol eller undersökningsledare i brottmål eller av myndighets förbehåll vid utlämnande av allmän handling som ej är tillgänglig för envar,

4. föreskrives i lagen (1978:880) om betalningssäkring för skatter, tullar och avgifter,

5. föreskrives i 44 § andra stycket fondkommissionslagen (1979:748),

6. föreskrives i lagen (1979:000) om tystnadsplikt för präst inom svenska kyrkan.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1980.

¹ Senaste lydelse 1979:754

